

Облік і оподаткування

УДК 657.333:1

Венгерчук Світлана Віталіївна

студентка

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Венгерчук Светлана Витальевна

студентка

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Venherchuk Svitlana

Student of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКУ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ В
ПРОЦЕСІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ
ОСОБЕННОСТИ РАСЧЕТА ОБЯЗАТЕЛЬНЫХ ПЛАТЕЖЕЙ В
ПРОЦЕССЕ ТАМОЖЕННОГО ОФОРМЛЕНИЯ ИМПОРТНЫХ
ОПЕРАЦИЙ
PECULIARITIES OF MANDATORY PAYMENTS CALCULATION IN
THE PROCESS OF CUSTOMS CLEARANCE OF IMPORT
OPERATIONS**

Анотація. В умовах, які на сьогодні визначають стан української економіки, надзвичайно важливе значення, безумовно, має поглиблення зв'язків з іноземними постачальниками та покупцями з метою підвищення якості товарів на споживчому ринку, його розширення та створення можливостей для виходу вітчизняних товарів на іноземні ринки. Частково зазначену проблему вирішує ефективно організована зовнішньоекономічна діяльність, а зокрема й імпортна діяльність як її невід'ємна складова. Крім цього, необхідною умовою успішної зовнішньої співпраці є інформація в

системі обліку та звітності, яка є основою для прийняття управлінських рішень. Метою статті є визначення особливостей розрахунку обов'язкових платежів в процесі митного оформлення імпорتنих операцій. Проаналізовано елементи системи оподаткування імпорتنих операцій підприємства. Визначено елементи кожного із податків, які справляються при імпорті, порядок визначення податкових зобов'язань, їх сплати та складання відповідних форм звітності. Виявлено, що деякі імпортні операції підлягають частковому або повному звільненню від оподаткування, що сприяє розвитку окремих видів економічної діяльності та підвищенню соціального ефекту від ввезення таких товарів та постачання послуг. Визначено, що митна вартість товарів базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за імпортовані товари та залежить від умов поставки згідно з «ІНКОТЕРМС 2020». Розрізняють основні та другорядні методи визначення митної вартості. Розрахунок суми ввізного мита, акцизного податку та суми податку на додану вартість відбувається в залежності від виду встановленої ставки податку. Розраховані суми зазначаються у вантажно-митній декларації, яка засвідчує розмитнення товару та сплату зазначених платежів. Виявлено, що існує необхідність розробки механізму, що дозволяє взаємно задовольняти протиріччя інтересів між державою та підприємством в процесі митного оформлення імпорتنих операцій.

Ключові слова: *акцизний податок, імпорт, імпортна операція, митна вартість, митне оформлення, мито, податок на додану вартість.*

Анотація. *В условиях, которые сегодня определяют состояние украинской экономики, чрезвычайно важное значение, безусловно, имеет углубление связей с иностранными поставщиками и покупателями с целью повышения качества товаров на потребительском рынке, его расширение и создание возможностей для выхода отечественных товаров на*

иностранные рынки. Частично указанную проблему решает эффективно организована внешнеэкономическая деятельность, а в том числе и импортная деятельность как ее неотъемлемая составляющая. Кроме этого, необходимым условием успешного внешнего сотрудничества является информация в системе учета и отчетности, которая является основой для принятия управленческих решений. Целью статьи является определение особенностей расчета обязательных платежей в процессе таможенного оформления импортных операций. Проанализированы элементы системы налогообложения импортных операций предприятия. Определены элементы каждого из налогов, взимаемых при импорте, порядок определения налоговых обязательств, их уплаты и составления соответствующих форм отчетности. Обнаружено, что некоторые импортные операции подлежат частичному или полному освобождению от налогообложения, что способствует развитию отдельных видов экономической деятельности и повышению социального эффекта от ввоза таких товаров и предоставления услуг. Определено, что таможенная стоимость товаров базируется на цене, фактически уплаченной или подлежащей уплате за импортируемые товары и зависит от условий поставки согласно «Инкотермс 2020». Различают основные и второстепенные методы определения таможенной стоимости. Расчет суммы ввозной пошлины, акцизного налога и суммы налога на добавленную стоимость происходит в зависимости от вида установленной ставки налога. Рассчитаны суммы указываются в грузовой таможенной декларации, удостоверяющей растаможивание товара и уплату указанных платежей. Выявлено, что существует необходимость разработки механизма, позволяющего взаимно удовлетворять противоречия интересов между государством и предприятием в процессе таможенного оформления импортных операций.

Ключевые слова: акцизный налог, импорт, импортная операция, таможенная стоимость, таможенное оформление, таможенная пошлина, налог на добавленную стоимость.

Summary. *In the conditions that determine the current state of the Ukrainian economy, it is very important to deepen the relations with foreign suppliers and buyers in order to improve the quality of goods in the consumer market, expand it and create the opportunities for domestic goods to enter foreign markets. The identified problem is partially solved by well-organized foreign economic activity, and in particular by import activity as an integral part of it. In addition, information in the accounting and reporting system, which is the basis for management decisions, is a prerequisite for successful external cooperation. The purpose of the article is to determine the peculiarities of the calculation of compulsory payments during the customs clearance of import transactions. The elements of the system of taxation of import operations of the enterprise are analyzed. The elements of each of the taxes that are paid on import, the order of determining the tax liabilities, its payment and the preparation of appropriate forms of reporting are identified. It has been found that some import operations are subject to partial or total tax exemption, that promotes the development of certain types of economic activity and enhances the social effect of importing such goods and supplying services. It has been determined that the customs value of goods is based on the price actually paid or payable for imported goods and depends on the terms of delivery according to INCOTERMS 2020. The main and additional methods of determining the customs value are distinguished. The amount of import duty, excise tax and value added tax are calculated depending on the type of tax rate set. The calculated amounts are stated in the customs declaration, which certifies the customs clearance of the goods and payment of the taxes. It is revealed that there is a need to develop a mechanism that could*

mutually satisfy the conflicts of interest between the state and the enterprise in the customs clearance of import operations.

Key words: *excise tax, import, import operation, customs value, customs clearance, customs duty, value added tax.*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економіки тема обліку та оподаткування імпорту та експорту є актуальною як в теоретичній, так і практичній площині. З одного боку, постійно збільшується кількість підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, з іншого – на практиці виникає безліч неврегульованих питань, зокрема в сфері бухгалтерського обліку. Частково зазначену проблему вирішує ефективно організована зовнішньоекономічна діяльність, зокрема й імпортна діяльність як її невід’ємна складова. Крім цього, необхідною умовою успішної зовнішньої співпраці є інформація в системі обліку та звітності, яка є основою для прийняття управлінських рішень. У зв’язку з цим виникає необхідність дослідження особливостей розрахунку обов’язкових платежів в процесі митного оформлення імпортних операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних основ та організаційно-методичних аспектів облікового відображення імпортних операцій зробили вчені: М.І. Бондар, С.Ф. Голов, С.М. Гольцова, Б.А. Засадний, Л.І. Ірха, Г.Ю. Коблянська, Ю.А. Кузьмінський, М.В. Кужельний, В.Г. Лінник, О.В. Лишиленко, О.О. Непочатенко, Л.М. Очеретько, В.П. Пантелеєв, В.М. Помулева, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, Н.В. Федькевич, Г.Ф. Шепітко. Незважаючи на те, що останнім часом зростає значення та увага до облікового відображення імпортних операцій, на сьогодні дослідження проблем саме податкового планування, оптимізації податкових платежів в бюджет, рівномірного їх розподілу протягом періоду діяльності підприємства є актуальним і своєчасним як з теоретичної, так і з практичної позиції. Сучасне

підприємництво потребує науково обґрунтованої методики раціоналізації податкового навантаження.

Метою статті є визначення особливостей та систематизація розрахунку обов'язкових платежів в процесі митного оформлення імпорتنих операцій.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи: абстрактно-логічний – при визначенні сутності імпорتنих операцій; спостереження, порівняння та систематизація для дослідження системних зв'язків між видами імпорتنих операцій; асоціацій і аналогій – при розробленні методики синтетичного й аналітичного обліку імпорتنих операцій; індукції, дедукції, синтезу, аналізу – для дослідження напрямів вдосконалення обліку та оподаткування імпорتنих операцій; методи статистичних групувань, графічний метод, узагальнення – при визначенні особливостей імпортової діяльності України. Економіко-математичні методи використано для забезпечення достовірності й обґрунтованості висновків і пропозицій.

Виклад основних результатів. Сьогодні до найбільш ефективних різновидів зовнішньоекономічної діяльності підприємств відносять імпорту діяльність, яка разом із експортною діяльністю займає найбільшу частку серед усіх зовнішньоекономічних операцій учасників ринкової економіки та допомагає підприємствам у вирішенні низки важливих питань, пов'язаних із конкурентоздатністю на ринку, серед їх числа: покращення показників рентабельності та прибутковості; збільшення місткості ринку; нарощення обсягів продажу; удосконалення якості готової продукції в результаті використання високоякісної сировини, комплектуючих та напівфабрикатів з-за кордону. Важливим завданням розвитку зовнішньоекономічного комплексу кожної країни є об'єднання виробничих і зовнішньоекономічних видів діяльності в єдину органічну, успішно функціонуючу систему.

Для потреб облікового відображення, контролю, аналізу ефективності імпорتنих операцій та нарахування податкових зобов'язань важливим є коректний розрахунок митних платежів в процесі митного оформлення імпорتنих операцій.

Податковий кодекс України визначає основні засади оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України. Цей законодавчий акт регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства. Разом з тим варто зазначити, що правила оподаткування товарів митом встановлюються Митним кодексом України та іншими законами з питань митної справи.

Відповідно до вимог чинного законодавства України товари, що переміщуються через митний кордон України, підлягають оподаткуванню податком на додану вартість, митом та акцизним податком. Для цілей розрахунку митних платежів при імпорті товарів, робіт та послуг важливе значення має визначення митної вартості. Митна вартість – основний показник, який використовується для нарахування митних платежів при імпорті товарів. Митна вартість базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за імпортовані товари та залежить від умов поставки згідно з «ІНКОТЕРМС 2020».

Відповідно до Митного Кодексу України розрізняють основні та другорядні методи визначення митної вартості. Основним методом, який використовується для визначення митної вартості товарів, що ввозяться на митну територію України, є метод за ціною договору (вартість операції). До другорядних методів належать: за ціною договору щодо ідентичних товарів;

за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів; на основі віднімання вартості; на основі додавання вартості (обчислена вартість); резервний.

Всі митні платежі, які підприємство нараховує та сплачує до бюджету, в подальшому зазначаються у вантажно-митній декларації, яка засвідчує розмитнення товару та сплату зазначених платежів.

Мито – це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України та Митним кодексом України, який нараховується та сплачується відповідно до Митного кодексу України, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Суб'єкти господарювання при імпорті товарів сплачують ввізне мито.

Важливе значення для цілей оподаткування митом має його класифікація, адже залежно від виду ставки мита в подальшому визначається база оподаткування та сума мита, що підлягає сплаті, а в подальшому включається до первісної вартості імпортованого товару. Класифікацію видів ставок мита наведено на рис. 1.

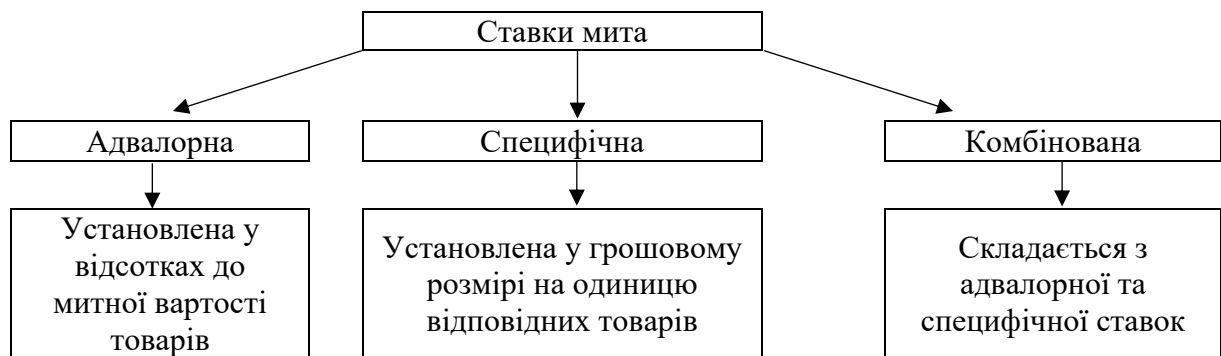

Рис. 1. Види ставок мита, що застосовуються при імпорті товарів

Джерело: складено автором за [2]

Ввізне мито є диференційованим щодо товарів, що походять з держав, які спільно з Україною входять до митних союзів або утворюють з нею зони вільної торгівлі. У разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами, згода

на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, застосовуються преференційні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

Ставки мита встановлюються згідно з Законом України «Про митний тариф України» та диференціюються відповідно до коду Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, складеної на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів. Законодавством України допускається встановлення тарифних пільг (тарифних преференцій) щодо ставок Митного тарифу України у вигляді звільнення від оподаткування ввізним митом, зниження ставок ввізного мита або встановлення тарифних квот відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори. Митний кодекс України чітко визначає операції з імпорту, які звільняються від оподаткування митом.

Обчислення суми ввізного мита щодо товарів, які обкладаються ввізним митом за ставками у відсотках до митної вартості товару (за адвалорними ставками) здійснюється за формулою 1:

$$C_{Ma} = (B \times Ma) : 100, \quad (1)$$

де C_{Ma} – сума ввізного мита; B – митна вартість (у грн.), Ma – ставка ввізного мита, установлена у відсотках до митної вартості.

Щодо товарів, які обкладаються ввізним митом за ставками в євро за одиницю товару, основою для нарахування є відповідна кількість товару або фізична характеристика товару в натуральному виразі. Обчислення суми ввізного мита здійснюється за формулою 2:

$$C_{Mc} = H \times M_c \times K_c, \quad (2)$$

де C_{Mc} – сума ввізного мита; H – кількісна або фізична характеристика товару в натуральному виразі; M_c – ставка ввізного мита в євро за одиницю товару; K_c – курс євро, установлений Національним банком України на день прийняття вантажно-митної декларації.

Нарахування ввізного мита щодо товарів, які обкладаються ввізним митом за комбінованими ставками, здійснюється в три етапи: спочатку обчислюється сума ввізного мита за адвалорною ставкою у відсотках до митної вартості; потім обчислюється сума ввізного мита за специфічною ставкою в євро за одиницю товару; для визначення суми ввізного мита, що підлягає сплаті, використовується, як правило, найбільша величина, про що зазначено в Законі України «Про Митний тариф України» за формулами 3, 4.:

$$C_{M_k} = C_{M_a}, \text{ якщо } C_{M_a} \geq C_{M_c}, \quad (3)$$

$$C_{M_k} = C_{M_c}, \text{ якщо } C_{M_c} \geq C_{M_a}, \quad (4)$$

де C_{M_k} – сума ввізного мита за комбінованими ставками; C_{M_a} – сума ввізного мита за ставками у відсотках до митної вартості; C_{M_c} – сума ввізного мита, обчислена за ставками в євро за одиницю товару.

Акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом України як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції).

Платниками акцизного податку в Україні є суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи-підприємці), які ввозять на митну територію України підакцизні товари, а також фізична особа-резидент або нерезидент, яка ввозить підакцизні товари на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства.

З позиції імпорту товарів об'єктом оподаткування є операції із ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України. Види підакцизних товарів наведено на рис. 2.

Підакцизні товари	
→	спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво
→	тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну
→	Пальне
→	автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів
→	електрична енергія

Рис. 2. Види підакцизних товарів

Джерело: складено автором за [1]

Обчислення суми акцизного податку щодо товарів, які обкладаються акцизним податком за адвалорними ставками здійснюється за формулою 5:

$$C_{an} = B \times C_{m_{an}} \% : 100\% , \quad (5)$$

де C_{an} – сума акцизного податку; B – митна вартість; $C_{m_{an}} \%$ – ставка акцизного податку, %.

У разі, якщо встановлена специфічна ставка акцизного податку, базою оподаткування товарів є їх вага, обсяг, кількість або інший натуральний показник, визначений у фізичних одиницях виміру, встановлених відповідними законами України, а сума акцизного податку визначається за формулою 6:

$$C_{an} = H \times C_{m_{an}} , \quad (6)$$

де C_{an} – сума акцизного податку; H – кількість товару в фізичних одиницях виміру; $C_{m_{an}}$ – ставка акцизного податку.

Звітним документом, який зобов'язаний подавати платник єдиного податку, є декларація з акцизного податку. З 1 січня 2017 року відповідно до нової редакції п. 223.2 Податкового кодексу України платники податку, визначені п. 212.1 ПКУ, подають щомісяця не пізніше 20 числа наступного звітного періоду контролюючому органу за місцем реєстрації декларацію з

акцизного податку. Однак таку декларацію не подають імпортери: пального, підакцизних транспортних засобів та кузовів.

Податок на додану вартість є непрямим загальнодержавним податком. Разом з цим з метою стимулювання деяких видів економічної діяльності та досягнення соціального ефекту деякі операції згідно зі ст. 197 Податкового кодексу України повністю звільняються від оподаткування податком на додану вартість. Структуру податку на додану вартість за елементами в контексті імпорتنних операцій підприємства наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика елементів податку на додану вартість за імпортними операціями

№	Елемент податку	Характеристика
1	Платники податку	Будь-яка особа, що ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню, та на яку покладається відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України.
2	Об'єкт оподаткування	Операції підприємства з постачання товарів та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, а також постачання послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України.
3	База оподаткування	Договірна (контрактна) вартість, але не нижче митної вартості цих товарів, визначеної відповідно до Митного кодексу України , з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів.
4	Ставка податку	Основна ставка ПДВ – 20 %. 7 % - по операціях з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів, лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, дозволених для застосування у межах клінічних випробувань, дозвіл на проведення яких надано центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.
5	Порядок обчислення податку	Податкове зобов'язання визначається шляхом множення бази оподаткування на ставку податку.
6	Податковий період	Один календарний місяць, а у випадках, особливо визначених Податковим кодексом України, календарний квартал.
7	Строк та порядок сплати податку	Різниця між сумою податкових зобов'язань звітного (податкового) періоду і сумою податкового кредиту звітного (податкового) періоду.

8	Строк та порядок подання звітності	Податкова декларація подається за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює календарному місяцю, протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця.
---	------------------------------------	---

Джерело: складено за [1]

Сума податку на додану вартість при імпорті товарів обчислюється за формулою 7:

$$C_{ПДВ} = (B + C_{ан} + C_{м}) \times C_{тПДВ}, \quad (7)$$

де $C_{ПДВ}$ – сума податку на додану вартість; B – контрактна вартість, але не менша від митної вартості, зазначеної у ввізній митній декларації; $C_{ан}$ – сума акцизного податку; $C_{м}$ – сума ввізного мита; $C_{тПДВ}$ – ставка податку на додану вартість.

Визначення митної вартості товарів, що ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, за ціною договору є основним методом. Однак, як показує практика, митниця часто використовує саме другорядні методи з метою збільшення обсягів митних нарахувань. Так, погашення зовнішнього державного боргу потребує значних коштів, фіскальні органи намагаються поповнювати державний бюджет за рахунок суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом донарахувань під час митного оформлення. Це, в свою чергу призводить до завищення вартості придбаного активу, в результаті чого збільшується собівартість товару. У зв'язку з цим, попит на цей товар на ринку України може зменшитись через високу ціну. Часто українські компанії, які зіткнулися з таким явищем, перед поставкою вантажу заздалегідь закладають у свій бюджет певні ризики роботи з митницею. Тому в сучасній економіці механізмом, що дозволяє взаємно задовольняти протиріччя інтересів між державою та підприємством, є податкове планування, оскільки підприємці відкривають свій бізнес для того, щоб отримувати якнайбільший прибуток зі сплатою якнайменших податків до бюджету.

Висновки. Таким чином, порядок розрахунку обов'язкових платежів в процесі митного оформлення імпортованих операцій починається із визначення митної вартості. Митна вартість товарів базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за імпортовані товари. Розрізняють основні та другорядні методи визначення митної вартості. Розрахунок суми ввізного мита, акцизного податку та суми податку на додану вартість відбувається в залежності від виду встановленої ставки податку. Розраховані суми зазначаються у вантажно-митній декларації, яка засвідчує розмитнення товару та сплату зазначених платежів. Механізмом, що дозволяє взаємно задовольняти протиріччя інтересів між державою та підприємством, є податкове планування.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (редакція від 15.04.2017). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № № 4495-VI (редакція від 01.01.2017). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII (редакція від 04.10.2018). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
4. Про митний тариф України : Закон України від 19.09.2013 № 584-VII (редакція від 01.01.2017). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/584-18>
5. Єгоров В.О. Чинники зовнішньоекономічної стратегії України в суперечливому контексті глобалізації та внутрішньогосподарського реформування // Україна у світовому економічному просторі. К., Таксон, 2016.

6. Чирка М.Д. Документування на підприємствах зовнішньоекономічної діяльності / М.Д. Чирка // Міжнародний збірник наукових праць. 2011. Випуск 1(19). С. 393-400
7. Bringham E. Fundamentals of Financial Management. New York: The Dryden Press, 1992. 425 p.
8. Harry J. Wolk, Jere R. Fransis, Michael G. Tearney. Accounting Theory. 2nd ed. Boston: PWS-Kent, 1989.

References

1. Podatkovyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI (redaktsiia vid 15.04.2017) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Mytnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 № № 4495-VI (redaktsiia vid 01.01.2017) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. Pro zovnishnoekonomichnu diialnist : Zakon Ukrainy vid 16.04.1991 № 959-XII (redaktsiia vid 04.10.2018) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
4. Pro mytnyi taryf Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 19.09.2013 № 584-VII (redaktsiia vid 01.01.2017) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/584-18>
5. Iehorov V.O. Chynnyky zovnishnoekonomichnoi stratehii Ukrainy v superechlyvomu konteksti hlobalizatsii ta vnutrishnohospodarskoho reformuvannia // Ukraina u svitovomu ekonomichnomu prostori. – K., Takson, 2016.
6. Chyrka M.D. Dokumentuvannia na pidpriemstvakh zovnishnoekonomichnoi diialnosti / M.D. Chyrka // Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. – 2011. – Vypusk 1(19). – S. 393-400
7. Bringham E. Fundamentals of Financial Management. – New York: The Dryden Press, 1992. – 425 r.
8. Harry J. Wolk, Jere R. Fransis, Michael G. Tearney. Accounting Theory. – 2nd ed. – Boston: PWS-Kent, 1989.